

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДОМИХ ЛЬВІВСЬКИХ ГЕРМАНІСТІВ

PROFESSIONAL ACTIVITIES OF FAMOUS LVIV SPECIALISTS IN THE FIELD OF GERMAN STUDIES

У статті проаналізовано внесок у розвиток германістики відомих філологів, похованих на території Личаківського цвинтаря у Львові. Вони здобули ґрунтовну освіту у Львові, Одесі, Відні, Граці, Інсбруці, Празі, Кракові, Вроцлаві, Мюнхені та Лейпцигу. Встановлено, що до сфери їхніх наукових інтересів входили германське та порівняльно-історичне мовознавство, класична філологія, літературознавство, перекладознавство, лінгвістика тексту, лексикологія, дискурсознавство, граматики, стилістика, ономастика, методика викладання іноземних мов, каліграфія, що відображено в численних наукових публікаціях. На різних історичних етапах вони працювали в навчальних закладах Львова, Тернополя, Бережан, Коломиї, Стрия, Станіславова (тепер – Івано-Франківськ), Дрогобича, Сокаля, Самбора, Миколаєва, Перемишля, Кракова та багатьох інших міст на території сучасних України та Польщі. Відомими вченими і професорами Львівського університету були Богдан Задорожний (1914–2008), Ольга Ріпецька (1918–2011), Катерина Кусько (1931–2010) та Роксолана Зорівчак (1934–2018). Богдан Задорожний у 1952–1987 роках був завідувачем кафедри німецької філології, а Роксолана Зорівчак доклала чималих зусиль для організації кафедри (1998) перекладознавства і контрастивної лінгвістики та присвоєння їй імені Григорія Кочура. З-поміж інших знаних германістів варто виокремити Вітольда Баревіча (1865–1911), Казімежа Броніковського (1861–1909), Теофіла Герстманна (1843–1907), Ольгу Клименко (1899–1992), Ганну Косів (1976–2019), Ірину-Олену Лежогубську (1894–1984), Платона Лушпинського (1880–1952), Івана Мандюка (1885–1957), Юліана Опільського (Юрія Рудницького) (1884–1937), Івана Паука (1909–2002), Кароля Петеленца (1847–1930), Еміля Петцольда (1859–1932), Марію Роздольську-Потурняк (1900–1951), Михайла Роздольського (1882–1960), Марію Свенціцьку (1918–2006), Теодора Стахльберґера (1827–1888), Луку Турчина (1881–1950), Юзефа Чернецького (1847–1929), Євгеніуша Арнольда Яноту (1823–1878) та Якима Ярему (1884–1964). Розроблений екскурсійний маршрут охоплює 48 поховань філологів-германістів. Це дослідження спрямоване на підвищення інтересу до розвитку германістики у Львові, популяризації Личаківського некрополя як привабливого туристичного об'єкта, а також може в майбутньому слугувати основою для генеалогічних розвідок.

Ключові слова: германістика, історія, Львів, університет, гімназія, екскурсія, Личаківський цвинтар.

The article analyzes the contribution to the development of German studies of famous philologists who are buried on the territory of the Lychakiv cemetery in Lviv. They received a thorough education in Lviv, Odessa, Vienna, Graz, Innsbruck, Prague, Kraków, Wrocław, Munich and Leipzig. It was established that the sphere of their scientific interests included German, comparative and historical linguistics, classical philology, literary studies, translation studies, text linguistics, lexicology, discourse studies, grammar, stylistics, onomastics, methods of teaching foreign languages, calligraphy, which is reflected in numerous scientific publications. At different historical stages, they worked in educational institutions in Lviv, Ternopil, Berezhany, Kolomyia, Striy, Stanislaviv (now Ivano-Frankivsk), Drohobych, Sokal, Sambir, Mykolaiv, Przemysl, Kraków and many other cities located on the territory of modern Ukraine and Poland. Bohdan Zadorozhnyi (1914–2008), Olha Ripetska (1918–2011), Kateryna Kusko (1931–2010) and Roksolana Zorivchak (1934–2018) were famous professors of Lviv University. Bohdan Zadorozhnyi was the head of the Department of German Philology from 1952 to 1987, and Roksolana Zorivchak made considerable efforts to organize the Department (1998) of Translation Studies and Contrastive Linguistics and name it after Hryhoriy Kochur. Among other well-known specialists in the field of German studies, one should single out Witold Barewicz (1865–1911), Kazimierz Bronikowski (1861–1909), Teofil Gerstmann (1843–1907), Olha Klymenko (1899–1992), Hanna Kosiv (1976–2019), Iryna-Olena Lezhohubska (1894–1984), Platon Lushpynskiy (1880–1952), Ivan Mandiuk (1885–1957), Yulian Opil'skyi (Yurii Rudnytskyi) (1884–1937), Ivan Pauk (1909–2002), Karol Petelencz (1847–1930), Emil Petzold (1859–1932), Maria Rozdolska-Poturniak (1900–1951), Mykhailo Rozdolskyi (1882–1960), Maria Svientsitska (1918–2006), Teodor Stahlberger (1827–1888), Luka Turchyn (1881–1950), Józef Czemecki (1847–1929), Eugeniusz Arnold Janota (1823–1878) and Yakym Yarema (1884–1964). The developed excursion route covers 48 burials of specialists in the field of German studies. The conducted research is aimed at increasing interest in the development of German studies in Lviv, popularizing the Lychakiv cemetery as an attractive tourist location, and can also serve as a basis for genealogy investigations.

Key words: German studies, history, Lviv, university, gymnasium, excursion, Lychakiv cemetery.

УДК 80=811.112.2(477.83)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.3>

Коваль Р.С.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Постановка проблеми. На території Личаківського некрополя знайшли місце вічного спочинку провідні українські фахівці з германського та порівняльно-історичного мовознавства, професори: Богдан Задорожний, автор ґрунтовних праць «Порівняльна фонетика і морфологія готської мови» (1960) та «Geschichtliche

Laut- und Formenlehre des Deutschen» (1987), котрий у 1952–1987 роках був завідувачем кафедри німецької філології Львівського університету; Ольга Ріпецька, авторка численних публікацій з ономастики, котра більше 50 років присвятила роботі на кафедрі німецької філології Львівського університету; Катерина Кусько, сфера наукових

зацікавленість котрої охоплювала лінгвістику тексту, дискурсознавство, літературознавство, стилістику, методику викладання іноземних мов; Роксолана Зорівчак, фундаторка кафедри перекладознавства та контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура (1998) – в її доробку понад 1200 наукових праць. Саме вони, а також низка інших видатних філологів, про котрих піде мова у статті, долетіли до того, що Львів став одним із провідних центрів германістики. Наше дослідження сприятиме популяризації історії германістики в Україні та Польщі, а також розвитку Личаківського кладовища як привабливого туристичного об'єкта. Саме це робить розвідку актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ювілейні та пропам'ятні книги навчальних закладів [1; 5; 11; 21; 22; 26; 27], енциклопедії [28], наукові та публіцистичні розвідки [2; 4; 8; 9; 10; 12; 15; 16; 17; 19; 20; 23; 24; 25; 29; 30; 31; 33; 34; 45; 36], праці, котрі стосуються некрополістики [6; 13; 32], мемуари [3; 7; 14; 18] українською, польською та німецькою мовами є найрелевантнішими для нашого дослідження. Ми виявили, що немає окремих публікацій, присвячених укладанню екскурсійного маршруту місцями поховань філологів-германістів на Личаківському цвинтарі Львова.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в аналізі внеску у розвиток германістики філологів, котрі спочивають на Личаківському кладовищі та укладанні відповідного екскурсійного маршруту, що є логічним продовженням циклу наших попередніх розвідок [9; 10].

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовне вивчення доступних джерел та матеріалів дало змогу виявити, що на території Личаківського некрополя знайшли місце вічного спочинку філологи-германісти: Вітольд Баревіч / Witold Varewicz (1865–1911), Вільгельміна Божемська / Wilhelmina Borzemska (1876–1944), Казімеж Броніковські / Kazimierz Bronikowski (1861–1909), Ярослав Вітошинський (1869–1946), Фелікс Роберт Ган / Feliks Robert Hahn (1834–1905), Теофіл Герстманн / Teofil Gerstmann (1843–1907), Нестор Добрянський (1892–1965), Богдан Задорожний (1914–2008), Йосиф Застирець (1873–1943), Роксолана Зорівчак (1934–2018), Ольга Клименко (1899–1992), Борис Князевський (1926–2012), Олекса Ковбуз (1885–1966), Богдан Когут (1921–2011), Теодор Коростіль (1883–1944), Ганна Косів (1976–2019), Юзеф Кропівніцкі / Józef Kropiwnicki (1824–1906), Зигмунт Кунстман / Zygmunt Kunstman (1852–1929), Катерина Кусько (1931–2010), Євген Ланюк (1927–1974), Ірина-Олена Лежогубська (1894–1984), Платон Лушпинський (1880–1952), Іван Мандюк (1885–1957), Юліан Опільський (Юрій Рудницький) (1884–1937), Лариса Осадчук (1937–1974), Іван Паук (1909–2002), Василь Пачковський (1905–1963), Кароль Петеленц / Karol

Petelenz (1847–1930), Еміль Петцольд / Emil Petzold (1859–1932), Ольга Ріпецька (1918–2011), Марія Роздольська-Потурняк (1900–1951), Михайло Роздольський (1882–1960), Михайло Рудницький (1889–1975), Микола Сітницький (1884–1934), Марія Свенціцька (1918–2006), Теодор Стахльбергер / Teodor Stahlberger (1827–1888), Лідія Стеник (1923–1965), Юліан Стефанович (1858–1930), Лука Турчин (1881–1950), Наталія Чайковська (Туна) (1890–1987), Юзеф Чернецькі / Józef Czernecki (1847–1929), Марія Шаповалова (1915–1994), Іван Щерба (1925–2014), Юліан Юхнович (1886–1946), Альфред Ягнер / Alfred Jahner (1860–1934), Ірина-Любов Якимчук (1918–1979), Євґеніуш Арнольд Янота / Eugeniusz Arnold Janota (1823–1878), Яким Ярема (1884–1964). Розташування могил / гробниць філологів-германістів на полях (секторах) Личаківського цвинтаря перевірені автором даного дослідження *de visu*.

Екскурсію розпочинаємо на полі 1, де неподалік головного входу на кладовище спочиває священник, громадський діяч, меценат і пасічник, а також історик і германіст, письменник Йосиф Застирець, котрий працював викладачем історії, німецької мови та літератури у гімназіях Львова, Бережан, Бучача та Тернополя. Свого часу виступив з ініціативою висунення Івана Франка на Нобелівську премію з літератури [1, с. 125; 13, с. 108; 26, с. 149–151; 27, с. 412]. Поруч знаходиться родинна гробниця Божемських, де разом з чоловіком похована Вільгельміна Божемська, котра викладала німецьку та українську мови у жіночій вчительській семінарії імені Станіслава Конарського [35, с. 368] (тепер там лицей № 37 Львівської міської ради з поглибленим вивченням французької мови) та жіночій вчительській семінарії сестер Пресвятої Родини з Назарету у Львові (сучасна вулиця Гуцульська, 9) [35, с. 369]. Поблизу бачимо могилу германіста та філолога-класика Юліана Юхновича, котрий викладав німецьку та класичні мови у гімназіях Тернополя, Жовкви та Львова [9, с. 22; 27, с. 430]. Навпроти знаходиться родинна гробниця вчителя німецької, латинської та грецької мов у Бережанах, Золочеві та Львові Юзефа Чернецького (1847–1929), автора спогадів про Бережани «Brzeżany: pamiątki i wspomnienia» (1905). Він написав також «Przewodnik do wzorów pisma ozdobnego» (1897), «Najdawniejsze wzory pisma polskiego i polskie podręczniki do nauki kaligrafii: przyczynek do dziejów pedagogii, dydaktyki i metodyki w szkołach i domach polskich» (1902), «Podręcznik do nauki kaligrafii dla użytku szkolnego i domowego» (1904, співавтори Józef Szablowski та Stefan Tatuch) [1, с. 30, 151; 30].

Неподалік розташована могила батьків перекладача та літературознавця Віктора Дмитрука (1945–2024), похованого на Голосківському цвинтарі Львова – літературознавці Марія Шаповалова

(1915–1994) та Володимир Дмитрук (1906–1959). Доцент Марія Шаповалова протягом кількох десятиліть другої половини ХХ століття працювала на кафедрі світової літератури Львівського університету, досліджувала творчість Вільяма Шекспіра та вивчала історію англійської літератури. Вона написала відому монографію «Шекспір в українській літературі» (1976), була співавтором підручника «Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження», який витримав кілька перевидань [12; 28, т. 2, с. 665]. Поруч, на полі 2, похована філолог-германіст Марія Роздольська-Потурняк. Вона закінчила філологічний факультет Карлового університету (1927), курси англійської мови в English Morning College в Празі (1930), курси англійської мови для вчителів-чужинців у Лондоні (1930), філологічний факультет Львівського університету (1935). Захистила дисертацію «Дж. Еліот. Життя і творчість» у 1927 році. У 1940–1951 роках була викладачем, у 1944–1947 роках – завідувачкою кафедри англійської філології Львівського університету. Похована разом з матір'ю Ольгою (1879–1960) та батьком, відомим богословом, класичним філологом, перекладачем, етнографом та фольклористом Осипом Роздольським (1872–1945) [9, с. 22; 13, с. 136; 28, т. 2, с. 318].

Навпроти, на полі 59, у родинній гробниці Филіповичів та Якимчуків похована філолог-германіст Ірина-Любов Якимчук, котра закінчила факультет іноземних мов Львівського університету та викладала німецьку мову на непрофільних факультетах [3, с. 89; 13, с. 335]. На цьому ж полі знаходиться гробниця германіста Вітольда Баревіча, котрий працював у гімназіях Львова, Дрогобича, Кракова, Перемишля, Жешува, Нового Сончу, був автором численних праць з германістики, класичної філології та педагогіки польською та німецькою мовами [33]. Поруч похований педагог, полоніст, германіст та перекладач Казімеж Броніковскі. Навчався у Вроцлаві, Лейпцигу та Кракові. Працював у гімназіях Кракова та Львова, а також у Державній промисловій школі (тепер Львівський фаховий коледж декоративного і ужиткового мистецтва імені Івана Труша), де викладав польську та німецьку мови [31]. Неподалік, на полі 60, знайшов місце вічного спочинку брат Осипа Роздольського Михайло, котрий студював класичні мови і германістику в університеті міста Грац. Згодом працював викладачем гімназії в Коломиї, пізніше на кафедрі німецької філології Львівського університету [11, с. 220; 28, т. 2, с. 372]. На полі 61 похований Юзеф Кропівніцкі, котрий навчав у II-ій німецькій гімназії Львова (тепер лицей № 8 Львівської міської ради) англійської та французької мов [5, с. 164; 10, с. 27]. На цьому ж полі при алеї спочиває Теодор Коростіль, викладач грецької та німецької мов в Українській державній чоловічій гімназії у Перемишлі [13, с. 344; 21, с. 81]. На

полі 26 знаходиться могила філолога-германіста Євгена Ланюка [24, с. 216].

На полі 85 похований педагог-філолог Платон Лушпинський. Працював у гімназіях Бережан, Бучача, Львова, Станіславова (тепер – Івано-Франківськ) до початку Другої світової війни. У 1945–1946 роках був виконувачем обов'язків доцента кафедри української літератури, у 1947–1952 роках старшим викладачем кафедри німецької філології Львівського університету [1, с. 128; 26, с. 174; 28, т. 2, с. 65]. Поруч, на полі 64, місце вічного спочинку педагога Івана Мандюка, котрий навчав латинської, німецької та української мов в українських гімназіях Перемишля. Іван Мандюк переклав з німецької мови працю Альфреда Ензена «Тарас Шевченко. Життя українського поета. Літературна студія» (1921) [9, с. 27; 21, с. 85]. На сусідньому полі 65 спочиває Пилип Деркач, котрий переклав українською з польської та німецької мов окремі праці Івана Франка, був автором «Короткого словника синонімів української мови» (1960) та співкладачем «Польсько-українського словника» (1958–1960). З ним похована його дружина – літературознавець Марія Деркач (1896–1972). Вона займалася вивченням творчості Лесі Українки, Івана Франка, Михайла Павлика, Ольги Кобилянської. Під час Другої світової війни зуміла зберегти архіви Івана Франка та врятувати від вивезення архівну спадщину Лесі Українки. Їхнім сином був відомий біолог-фізіолог, біофізик Мирон Деркач (1931–2012), а донькою – знана скрипалька та педагог Олександра (Леся) Деркач (1924–2004) [2].

На полі 42 знаходиться могила письменника, політичного в'язня, члена ОУН та Товариства політичних в'язнів та репресованих, члена Спілки письменників України Богдана Когута (1921–2011). Він викладав англійську мову у Миколаєві. Володів німецькою, французькою, англійською, іспанською, польською та російською мовами. Останні роки проживав у Львові, де провадив активну літературну діяльність. Автор книг «Під чорними вітрами» (трилогія, 1995, 1997, 1999), «Терпкий присмак волі» (2005) та «Оповіді каторжанки Мирослави Пелех-Куровець» (2008) [8]. Поруч, на полі 44, у родинній гробниці спочиває педагог, шкільний радник Кароль Петеленц. Працював в гімназіях Кракова, Сянока, Ясла, Стрия, Львова. Автор підручників з німецької мови для шкіл та гімназій [32, с. 393].

Філолог-германіст Катерина Кусько похована на полі 83 разом зі своїм чоловіком – літературознавцем та книгознавцем Дмитром Куськом (1933–1999). Закінчила факультет іноземних мов Львівського університету в 1955 році. У 1969 році захистила кандидатську дисертацію, в якій дослідила особливості мовних засобів характеристики персонажів в романах Адама Шаррера, у 1972 році

отримала вчене звання доцента, через 10 років захистила докторську дисертацію про невластиву мову в німецькій літературі, у 1984 році їй присвоєне вчене звання професора. Була Академіком Академії наук Вищої школи України (1999) та Заслуженим професором Львівського університету (2005), керівником численних кандидатських дисертацій. Протягом багатьох років Катерина Кусько працювала у Львівському університеті, у 1979–1996 роках завідувала кафедрою іноземних мов, у 1998–2010 роках була професором кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського університету. Її основні праці присвячені проблемам мови сучасної художньої літератури, лінгводидактичній організації навчального процесу з іноземних мов, дискурсу, лінгвістиці тексту [4; 28, т. 1, с. 697–698].

Неподалік, на полі 75, у родинній гробниці похована філолог-германіст, перекладач, відома писанкарка Ганна Косів. Вона закінчила факультет іноземних мов Львівського університету у 1998 році, в 2006 році захистила кандидатську дисертацію «Перекладацький метод Віри Річ як інтерпретатора української художньої літератури», у 2010 році отримала вчене звання доцента. Працювала на кафедрі перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського університету. До сфери її наукових інтересів входили теорія перекладу, дослідження творчої особистості перекладача художньої літератури. Основними її працями є: «How to write a research paper» (2011), «Віра Річ. Творчий портрет перекладача» (2011) [28, т. 1, с. 652]. Її чоловік Юрій Підлісний після передчасної смерті дружини опублікував її спогади та роздуми під назвою «Хочу ходити з Богом. Свідчення Ганусі Косів» (2020). На сусідньому полі 50 спочивають педагог Микола Сітницький, викладач української та німецької мов у Заліщиках та Перемишлі [13, с. 690; 22, с. 77], Ярослав Вітошинський – учитель німецької та грецької мов й співу в Українській Академічній гімназії у Львові [13, с. 288; 26, с. 138] та Фелікс Роберт Ган – викладач німецької та польської мов, а також математики у II-ій німецькій гімназії Львова [5, с. 152]. Неподалік, на полі 21, поховані поруч філолог-германіст Ольга Клименко, котра у 1945–1963 роках працювала старшим викладачем кафедри англійської філології Львівського університету, та її син – знаний класичний філолог, професор Сергій Шарипкін (1941–2020) [9, с. 23; 28, т. 1, с. 607]. На цьому ж полі знаходиться гробниця Василя Пачковського, котрий студіював німецьку і класичну філологію в Інсбруці, був завідувачем кафедри іноземних мов тодішнього Львівського педагогічного інституту [6, с. 292; 9, с. 23; 21, с. 224]. Неподалік, разом з батьком, відомим музеєзнавцем, етнографом та філологом-славістом Іларіоном Свенціцьким (1876–1956), матір'ю

Анісією Востряковою-Свенціцькою (1890–1973) та сестрою, дослідницею українського мистецтва Вірою Свенціцькою (1913–1991) у родинній гробниці спочиває філолог-германіст Марія Свенціцька, котра після Другої світової війни працювала на кафедрі німецької філології Львівського університету [13, с. 227; 28, т. 2, с. 404]. На сусідньому полі 33, також у родинній гробниці, похований вчений, педагог та громадський діяч Лука Турчин, котрий студіював німецьку та класичні мови в університетах Відня та Граца в Австрії. Від 1911 року він викладав ці предмети у Філії Української Академічної гімназії у Львові [9, с. 23; 26, с. 216]. На полі 22 у родинній гробниці похована вчителька німецької мови Лідія Стеник (1923–1965). Поруч, на полі 13, знаходиться могила філолога-германіста, полоніста Еміля Петцольда. Він здобув освіту в університетах Львова та Мюнхена, працював у гімназіях Самбора та Львова, викладав польську та німецьку мови, у 1909–1918 роках був учителем Державної промислової школи у Львові, у 1918–1919 роках – заступником професора Варшавського університету, у 1915–1921 роках – приват-доцентом кафедри німецької філології Львівського університету. Еміль Петцольд займався компаративістськими дослідженнями німецької та польської літератур, був автором підручників з польської та німецької мов для шкіл та гімназій [28, т. 2, с. 285; 32, с. 395]. На полі 19 похований учитель німецької мови та літератури Зигмунт Кунстман. Поруч, на полі 15, знаходиться могила Олекси Ковбуза (1885–1966), котрий протягом багатьох років викладав у Коломийській гімназії латинську, грецьку, українську, німецьку та польську мови, а після Другої світової війни працював старшим викладачем на кафедрі класичної філології Львівського університету [9, с. 24; 11, с. 162–163]. На сусідньому полі 11 спочиває філолог-германіст, історик, педагог Теодор Стахльберґер, котрий працював у гімназіях Нового Сонча, Бохні, Кракова, Вадовіц, викладав польську та німецьку мови, географію, історію та природознавство. Після виходу на пенсію приїхав до Львова. Основною його працею є «Deutsche Sprach- und Sprechlehre. Praktyka języka niemieckiego wobec mowy polskiej, I. Synonimik – II. Grammatik» (1887) [29]. Поруч, на полі 10, похований Юліян Стефанович, котрий в Українській Академічній гімназії у Львові викладав німецьку мову [16], педагог-філолог Ірина-Олена Лежогубська, котра до початку Другої світової війни викладала німецьку мову в гімназії Сестер Василіянок (згодом середня школа № 4 з поглибленим вивченням англійської мови, тепер – Львівська лінгвістична гімназія), а також українську та німецьку мови, каліграфію та географію у Торговельній школі товариства «Просвіта» у Львові. Згодом працювала у Львівському медичному інституті (тепер – Львівський національний медичний університет імені

Данила Галицького). У молодості займалася тенісом та лещетарством [13, с. 177; 17].

На полі 54, при алеї, похований відомий літературознавець, поет, перекладач, редактор Михайло Рудницький (1889–1975), у 1947–1958 роках – завідувач кафедри англійської філології, у 1951–1957 роках – декан факультету іноземних мов, у 1957–1975 роках – професор кафедри української літератури Львівського університету. До кола його наукових інтересів належали літературознавство, перекладознавство, компаративістика та шекспірознавство [10, с. 29; 28, т. 2, с. 384–385]. На полі 53 похований Борис Князевський (1926–2012), викладач англійської мови. Священик, філолог-германіст, краєзнавець, природознавець, засновник першого Галицького товариства охорони тварин (1876) Євгеніуш Арнольд Янота спочиває на сусідньому полі 56. У 1871–1878 роках він був завідувачем кафедри німецької мови та літератури Львівського університету [15; 28, т. 2, с. 720]. Вчителька англійської мови середньої школи № 4 Лариса Осадчук похована на полі 57 [18]. На полі 72 знаходиться родинна гробниця педагога-філолога Теофіла Герстманна. Він був автором праць «Podręcznik do nauki języka niemieckiego dla uczniów szkoły przemysłowej wydany staraniem Komisji zarządzającej lwowską szkołą przemysłową (Biblioteka dla Uczniów Szkół Przemysłowych, tomik II)» (1880), «Książka niemiecka dla uczniów szkoły przemysłowej wydana staraniem Komisji zarządzającej lwowską szkołą przemysłową. Wydanie drugie (Biblioteka dla Uczniów Szkół Przemysłowych, tomik II)» (1883) [32, с. 308; 34; 36]. Педагог-філолог Альфред Ягнер, вчитель латинської, грецької, німецької та польської мов, історії та географії, автор праць «Przegląd dzieł Schillera i ocenienie ich użyteczności pedagogicznej jako przedmiotu czytania i rozbiuru w szkołach średnich» (1891), «Deutsche Grammatik für die galizischen Mittelschulen» (1899), «Deutsche Grammatik für die polnischen Mittelschulen» (1929), похований у родинній гробниці на сусідньому полі 71 [5, с. 185; 32, с. 329].

Неподалік, на полі 70, знаходиться гробниця відомого філолога-германіста Богдана Задорожного. У 1924–1932 роках він навчався у Коломийській класичній гімназії, у 1933–1936 роках – у Празькій консерваторії, у 1940 році закінчив філологічний факультет Львівського університету. У 1951 році захистив кандидатську дисертацію під назвою «До питання про порядок слів в німецькій мові», у 1964 році докторську дисертацію – «Значення та вживання дієприкметників у старогерманських мовах». У 1952–1987 роках Богдан Задорожний – завідувач кафедри німецької філології Львівського університету. Він був головою спеціалізованої ради з захисту кандидатських

дисертацій зі спеціальності «германські мови» у 1961–1985 роках, головним редактором збірника «Іноземна філологія» у 1960–1987 роках. Підготував понад 30 кандидатів наук. Професор Богдан Задорожний досліджував питання індоєвропейського, порівняльно-історичного і германського мовознавства [7; 15; 20; 28, т. 1, с. 515]. Неподалік, разом з чоловіком, спочиває філолог-германіст, перекладач Роксолана Зорівчак. У 1951 році вона закінчила із золотою медаллю СШ № 36 у Львові, у 1956 році відділення англійської філології факультету іноземних мов Львівського університету. У 1956–1978 роках – старший викладач, у 1978–1989 роках – доцент, у 1989–1991 роках – професор кафедри іноземних мов Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка (тепер Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка), у 1992–1998 роках – професор кафедри англійської філології Львівського університету. Роксолана Зорівчак доклала чималих зусиль для організації кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики (березень 1998 року) та присвоєння їй імені Григорія Кочура (вересень 1998 року) у Львівському університеті, у 1998–2018 роках була її завідувачем. У 1976 році вона захистила кандидатську дисертацію «Фразеологія письменника як проблема перекладу (на матеріалі перекладів поетичних творів Т. Г. Шевченка)», у 1978 році отримала вчене звання доцента, у 1987 році захистила докторську дисертацію «Лінгво-стилістичні характеристики художнього тексту (на матеріалі англійських перекладів української прози)», у 1989 році їй присвоєне вчене звання професора. У 1993 році Роксолана Зорівчак стала академіком Академії наук Вищої школи України. З 1992 року вона – дійсний член та член президії Наукового товариства імені Шевченка. Мала численні державні нагороди та відзнаки. Роксолана Зорівчак досліджувала англійську фразеологію, проблеми перекладу, історію та лінгвостилістичну специфіку входження українського художнього слова до англійського світу і англійських авторів до української літератури [19; 20; 23; 28, т. 1, с. 540]. Поруч, у родинній гробниці, похована вчителька німецької мови Наталія Чайковська – дружина відомого математика Миколи Чайковського (1887–1970) [13, с. 388].

Письменник Юліан Опільський (Юрій Рудницький) (1884–1937) студіював філософію, німецьку і класичну філологію у Львівському університеті, закінчив університет міста Грац в Австрії у 1907 році. У студентські роки подорожував Італією, Грецією та Єгиптом. Викладав в Українській Академічній гімназії у Львові німецьку мову та історію. Від 1917 року працював референтом крайової шкільної ради, редагував підручники для шкіл, очолював

педагогічний журнал «Українська школа». Автор історичних романів, повістей та оповідань. Написав «Підручник до науки німецької мови» у 1916 році. Похований у родинній гробниці на сусідньому полі 69 [26, с. 205]. Неподалік, на полі 68, розташована родинна гробниця Ольги Ріпецької. У 1945 році вона закінчила філологічний факультет Львівського університету. У 1954 році захистила кандидатську дисертацію «Слов'янська топоніміка між Одером і Віслою в німецькій мові (XII–XVIII ст.)», вчене звання доцента присвоєне у 1955 році, у 1988 році захистила докторську дисертацію «Формальна і понятійна структура топонімів (на матеріалі топонімії НДР)», вчене звання професора отримала у 1991 році. У 1949–1955 роках – старший викладач, у 1955–1991 роках – доцент, у 1991–2008 роках – професор кафедри німецької філології Львівського університету. Займалася дослідженнями слов'яно-німецької ономастики та лексикології. Авторка численних праць з топоніміки та ономастики [15; 20; 28, т. 2, с. 369]. Філолог-германіст Іван Паук (1909–2002) навчався в Яворівській гімназії, згодом на відділенні німецької філології Львівського університету. У 1954 році захистив кандидатську дисертацію. Працював у середній школі № 4, у Львівському торговельно-економічному інституті (тепер Львівський торговельно-економічний університет), у 1958–1964 роках був завідувачем кафедри іноземних мов у Львівському політехнічному інституті (тепер «Національний університет “Львівська політехніка”»). Був головою товариства «Обнова». Похований у гробниці на полі 67, неподалік головного входу на кладовище [14, с. 153–154, с. 253–254].

Філолог, етнопсихолог і громадський діяч Яким Ярема (1884–1964) закінчив гімназію в Перемишлі, студював філософію та філологію в університетах Львова та Граца, отримавши у 1908 році право викладати німецьку мову та літературу, а також класичні мови. У 1930–1939 роках він був викладачем гімназії товариства «Рідна Школа» у Тернополі. У 1940 році та у 1945–1946 роках – виконувач обов'язків доцента у Львівському університеті, викладав німецьку мову. У 1945–1950 роках – науковий співробітник Інституту літератури АН УРСР у Львові. У 1950–1964 роках Яким Ярема – завідувач кафедри іноземних мов Львівського зооветеринарного інституту (тепер Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького). До сфери його наукових зацікавлень входили літературознавство, психологія, філософія, лексикографія, психофілософія та порівняльне дослідження літератури. З-поміж багатьох його праць відзначаємо «Німецько-український підручний словник» (1941) та «Російсько-український ветеринарний словник»

(1964, у співавторстві). Похований на полі 3 Личаківського цвинтаря. Разом з ним спочиває його син, науковець у галузі механіки руйнування, культурний діяч Степан Ярема (1926–2008), котрий досліджував творчу спадщину батька, а також приділяв значну увагу розробці української наукової мови [13, с. 147–148; 27]. Викладач німецької мови у 1947–1948 роках Львівського державного інституту фізичної культури (тепер – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського) Нестор Добрянський (1892–1965) похований у родинній гробниці на полі 3. Педагог-філолог, заступник голови Львівського крайового братства ветеранів ОУН-УПА, член товариства «Лемківщина» Іван Щерба (1925–2014) навчався в українській учительській семінарії в Криниці, закінчив Львівський університет за спеціальністю «англійська філологія» у 1953 році. Працював в освітній галузі, з 1960 року був завідувачем кафедри іноземних мов тодішнього Львівського інституту післядипломної освіти. З його ініціативи було відрито 15 шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. За його редакцією вийшли друком експериментальні підручники з англійської мови для I-II класів та словник англійської мови для шкіл із поглибленим вивченням англійської мови. Ініціював за згодою Міністерства освіти і науки України створення у Львові наукового колективу авторів із написання підручників з англійської, німецької, французької мов для V–VI класів загальноосвітніх шкіл, був їх співавтором та координував роботу. Похований біля Стіни пам'яті УПА (з боку вулиці Мечникова) [25].

Висновки. Встановлено, сфера наукових інтересів філологів-германістів, похованих на території Личаківського некрополя, охоплювала германське та порівняльно-історичне мовознавство, класичну філологію, літературознавство, перекладознавство, лінгвістику тексту, лексикологію, дискурсознавство, граматику, стилістику, ономастику, методику викладання іноземних мов, каліграфію, що відображено в численних наукових публікаціях – статтях, підручниках та посібниках, словниках і монографічних дослідженнях, мемуарах.

На різних історичних етапах знані філологи-германісти Вітольд Баревіч, Казімеж Броніковскі, Теофіл Герстманн, Богдан Задорожний, Роксолана Зорівчак, Ольга Клименко, Ганна Косів, Катерина Кусько, Ірина-Олена Лежогубська, Платон Лушпинський, Іван Мандюк, Юліан Опільський (Юрій Рудницький), Іван Паук, Кароль Петеленц, Еміль Петцольд, Ольга Ріпецька, Марія Роздольська-Потурняк, Михайло Роздольський, Марія Свенціцька, Теодор Стахльбергер, Лука Турчин, Юзеф Чернецькі, Єв'геніуш Арнольд Янота, Яким Ярема та інші працювали в навчальних закладах Львова, Тернополя, Березан, Коломиї, Стрия,

Станіславова (тепер – Івано-Франківськ), Дрогобича, Сокаля, Самбора, Миколаєва, Перемишля, Кракова та багатьох інших міст, котрі знаходяться на території України та Польщі. Окрім німецької та англійської мов, вони викладали також українську, польську, латинську, грецьку, англійську та французьку мови, історію, географію та інші дисципліни.

Розроблений екскурсійний маршрут охоплює 48 поховань філологів-германістів. Проведене дослідження спрямоване на підвищення інтересу до розвитку германістики у Львові, популяризації Личаківського некрополя як привабливого туристичного об'єкта, а також може слугувати основою для генеалогічних розвідок. Наші студії в перспективі стосуватимуться вивчення професійної діяльності тих германістів, чиї могили на Личаківському цвинтарі сьогодні втрачені.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упоряд. Н. Волинець]. Бережани–Тернопіль: «Джура», 2007. 1027 с.
2. Вальо М. А. Марія Деркач. 1896–1972 [Текст]: бібліографічний покажчик: Спогади. Розвідки. Листи. Львів: Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України, 1999. 252 с.
3. Горак Р. Львівські історії. Львів: Апріорі, 2016. 632 с.
4. Дудок Р. Слово про вченого крізь призму наукових парадигм (на пошану професора, доктора філологічних наук Катерини Яківни Кусько). Іноземна філологія. Вип. 123, 2011. С. 3–6.
5. Ерстенюк М. Від цісарсько-королівської другої гімназії до восьмої школи. 1818–2018. Період перший австрійський. 1818–1918. Львів: Афіша, 2018. 760 с.
6. Загайська Р. Вітер в долонях: Книга проходів Личаківським цвинтарем. Львів: АПРІОРІ, 2017. 416 с.
7. Задорожний Б., Денисенко С., Семенюк А. Відважні та благородні. Київ, Львів: Духовна вісь, 2014. 108 с.
8. Зайцев Ю. Д. Когут Богдан Йосипович. URL: <https://esu.com.ua/article-7463>
9. Коваль Р. С., Романчук О. В., Матлашенко Л. В. Професійна діяльність українських класичних філологів (на прикладі осіб, похованих на території Личаківського некрополя). Інноваційна педагогіка. Вип. 66, 2023. С. 20–26. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.3>.
10. Коваль Р. С., Романчук О. В., Матлашенко Л. В. Професійна діяльність відомих львівських філологів-романістів. Інноваційна педагогіка. Вип. 69, т. 1, 2024. С. 25–31. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.4>.
11. Кочержук М. Українська державна гімназія в Коломиї (1892–1944). Коломия: Вік, 2011. 304 с.
12. Кравець Я. Марія Шаповалова: Життєвий і творчий шлях науковця. Султанівські читання. Вип. 10, 2021. С. 131–141. <https://doi.org/10.15330/sch.2021.10.131-141>.
13. Криса Л., Фіголь Р. Личаківський некрополь: путівник. Львів, 2006. 480 с.
14. Лещук Т. Й. Світло великих надій: Документальна повість з гімназійних часів. Львів: Основа, Місіонер, 1996. 480 с.
15. Максимчук Б., Петрачук Н., Сулим В. Zur Geschichte der Lwiwer Germanistik: Generationen und Traditionslinien. Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 49, 2013. С. 311–318.
16. Мельник І. Академічна гімназія у Львові. URL: <https://photo-lviv.in.ua/akademichna-himnaziya-u-lvovi/>
17. Померла відома учителька і спортсменка. Свобода. Український щоденник. Ч. 247. 29-го грудня 1984. С. 4.
18. Роздуми та спогади про рідну четверту школу. До ювілею СШ № 4 міста Львова / Упорядник К. М. Осередько. Львів: Ліга-Прес, 2006. 88 с.
19. Содомора А. З любов'ю до науки і життя: пам'яті Роксолани Петрівни Зорівчак. Іноземна філологія, Вип. 133, 2020. С. 24–27. <https://doi.org/10.30970/fpl.2020.133.3167>.
20. Сулим В. Іноземні мови у Львівському університеті. Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 49, 2013. С. 295–307.
21. Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі / І. Гнаткевич. Дрогобич: «Відродження», 1995. 304 с.
22. Гнаткевич І. Український інститут для дівчат у Перемишлі. 1895–1995. Дрогобич: «Відродження», 1995. 168 с.
23. Чередниченко О., Шмігер Т. Роксолана Зорівчак – подвижниця українського перекладознавства. Іноземна філологія, Вип. 133, 2020. С. 7–15. <https://doi.org/10.30970/fpl.2020.133.3165>.
24. Чорний М. Вибрані праці. Львів, 2014. 276 с.
25. Щербя Г., Яремкевич Л. ІВАН ЩЕРБА (14 БЕРЕЗНЯ 1925 Р. – 20 СІЧНЯ 2014 Р.). URL: <https://nasze-slowo.pl/ivan-shherba-14-bereznia-1925-r-20-sichnya-2014-r/>
26. Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові: На 100-річчя Першого Українського іспиту зрілості 1878–1978. Мюнхен, Філадельфія, 1978. 612 с.
27. Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. 731 с.
28. Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. / Видавнича рада: І. О. Вакарчук (голова), М. В. Лозинський (заст. голови), Р. М. Шуст (заст. голови), В. М. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Т. I: А–К. 716 с. + 112 вкл.; Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. Т. II: Л–Я. 764 с. + 224 вкл.
29. Gustaw Studnicki; uzupełnienia: Tadeusz Bieniek. Teodor Stahlberger (dyr. 1872 – 1876). URL: <http://www.wadowita.net/dyrektorzy.php>
30. Józef Czernecki †. Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego III Gimnazjum im. Króla Stefana Batorego we Lwowie za rok szkolny 1929/1930. Lwów: 1930, S. 13.
31. Kazimierz Bronikowski z Bronikowa h. Osęk (ID: dw.39644). URL: <https://www.sejm-wielki.pl/b/dw.39644>

32. Nicieja S. S. Ogród snu i pamięci. Dzieje Cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie oraz ludzi tam spoczywających w latach 1786–2010. Opole, 2011. 544 s.

33. Ochendusko T. Leksykon nauczycieli i wychowanków i gimnazjum i liceum w Rzeszowie urodzonych pomiędzy XVII wiekiem a 1945 rokiem. URL: https://archive.ph/2016.03.27-120737/http://www.1lo.rzeszow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=731&Itemid=1694

34. Skon zasłużonego pedagoga. Nowości Illustrowane. Nr 40, s. 10, 5 października 1907.

35. Zagórowski Z. Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych. R. II. Warszawa – Lwów, 1926. 665 s. URL: <https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/7440>

36. Zasłużeni pedagogowie. Nowości Illustrowane. Nr 29, s. 17, 21 lipca 1906.